

(Matičná starostlivosť o národnú pamäť)

O štúrovcoch od Dunaja k Váhu

Matica slovenská, naša najstaršia národná kultúrna ustanovizeň, ktorá si onedlho v auguste pripomenie 155. výročie svojej existencie a my spolu s ňou v jesennom magazíne, má od svojho prvopočiatku (ba ešte kdesi v čínorodých myšliach a smelých plánoch svojich osnovateľov) viacero erbových úloh. Takých, ktoré sa spolu s nitou jej života vinú dejinami až po súčasnosť ako nepretrhnutá kontinuita. Jednou z tých takpovediac najerbovejších je určite pozorná starostlivosť o národnú pamäť. Prostredníctvom uchovávanía pamiatok a spomienok na významné osobnosti a pripomínanie ich permanentne všetkým generáciám Slovákov. Činila tak aj v ostatných týždňoch a mesiacoch, na nasledujúcich stranách sa za všetky pozrieme aspoň na dvojicu podujatí zorganizovaných s vyššie naznačeným cieľom a zreteľom v ich jubilejných rokoch. Lebo – je to dlhodobo tak – tieto sa aj lepšie pamätajú ďalej...

Text: Maroš M. Bančej, Peter Vrlík a redakcia | Foto: autor, MS a redakcia

Matica slovenská. Budova v sídelnom Martine

MLÁDEŽ SA VRACIA NA DEVÍN

Slávny, z histórie známy výlet štúrovcov na Devín 24. apríla 1836 má všetky atribúty stať sa celonárodne pripomínanou udalosťou. Je v nej zápal mladých národovcov, sebauvedomenie si Slovákov aj potrebná dávka romantizmu, ktorý nám v dnešnej hektickej dobe, priznajme si, chýba. Nie je preto náhoda, že práve Matica slovenská, konkrétne Mladá Matica, prijali rozhodnutie, pripomínať si tento dejinný medzník Národnou slávnosťou na Devíne. Tá tohtoročná sa konala, ako ináč, v utorok 24. apríla a dokázala, že je tu šanca vytvoriť príťažlivé podujatie nielen pre vlasteneckú mládež, ale pre všetkých, ktorým osud Slovenska leží na srdci. Malebné devínske bralo na sútoku Moravy a Dunaja privítalo účastníkov matičnej Národnej slávnosti už po siedmykrát. Tento rok sa k hlavnému organizátorovi Matici slovenskej pridala aj Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku. Prejavilo sa to najmä na slávnostnom programe, o ktorý sa postarali študenti z Evanjelického gymnázia v Banskej Bystrici, Evanjelického lýcea v Bratislave a Evanjelickej spojenej školy v Martine. Slnéčné počasie pozlátilo Devínsky hrad skutočne slávnostne a nemenej slávnostne pôsobili skupinky zväčša mladých ľudí, často oblečené do štylizovaných krojov, ktoré stúpali na hradné nádvorie. Podhradie pred jedenástou hodinou za-

Štúrovci. Hybná sila národa vo večnosti kameňa

plnilo vyše dvesto účastníkov, zavialli slovenské a matičné zástavy a Národná slávnosť sa začala už tradične slovom božím. Krátku ekumenickú liturgiu viedli bratislavskí predstavitelia troch cirkví – staromestský gréckokatolícky farár Rastislav Čížik, devínsky rímskokatolícky farár z Kostola svätého Kríža Marián Gavenda a dúbavský evanjelický farár Ján Hroboň. Dalo by sa povedať, že každý z predstaviteľov jednotlivých cirkví vložil do duchovného prológu slávnosti svoj vlastný vklad. Najmä zástupca evanjelickej cirkvi Ján Hroboň zaujal pútavou kázňou vyzdvihujúcou štúrovcov s ich veľkým dejinným prínosom, pričom história sa prelínala s vierou, tak potrebnou vtedy, no aj dnes, keď sa duchovný rozmer našej existencie rozpúšťa v konzume.

BÁSNE A PIESNE

Ešte pred ekumenickou bohoslužbou však zazneli dve piesne. Melódiou zhodné, slovami rozdielne, avšak významne pripomínajúce vtedajšiu pre Slovákov takú dôležitú udalosť. Po úvodnej hymne Slovenskej republiky Nad Tatrou sa blýska zaspievali totiž študenti z Evanjelického gymnázia v Banskej Bystrici aj pieseň Kopala studienku. Následne sa do programu zapojila aj

mládež z Evanjelického lýcea v Bratislave a Evanjelickej spojenej školy v Martine. Zaznel staroslovenský Otčenáš, verše štúrovských klasikov a študenti si pripravili aj dramatické pásmo doplnené veršovanými životopismi štúrovcov. Svoje miesto si v programe našli aj verše významných slovenských básnikov 20. storočia. Skrátka, program tohtoročnej Národnej slávnosti na Devíne ukázal, že Mladá matica má dostatočné umelecké kapacity na to, aby dokázala pripraviť pestré kultúrne podujatie. Študenti, ktorí tvorili podstatnú časť diváckeho auditória, citlivo vnímali výkony svojich rovesníkov a určite v nejednom z nich to vzbudilo rozhodnutie zapojiť sa v budúcnosti do programu.

TRADÍCIA A SÚČASNOSŤ

Podľa organizátorov prestala byť Národná slávnosť na Devíne masovým podujatím a nadviazala svojou dramaturgiou na štúrovskú tradíciu, ktorá je spojená so študentmi bratislavského lýcea. „Štúrovci sú dnes inšpiratívni viac, než by sa zdalo, pretože svoje pôsobenie poňali naozaj komplexne. Týkalo sa nielen vtedajšej vedy a literatúry, ale tiež politických prejavov, novín či samotnej kodifikácie slovenského jazyka. Toto všetko je obsiahle dedičstvo, ktoré nasledujúca generácia už asi neprekonalá,“ povedal hlavný organizátor podujatia a zároveň prvý podpredseda Matice sloven-

Predseda MS. Marián Gešper otvára Národnú slávnosť na Devíne

Liptovská Ondrašová. Pamätné miesto v čase spomienky

skej Marek Hanuska. „*Pôsobenie štúrovcov v národe a spoločnosti sa začalo približne vo veku týchto stredoškôľakov. Som nesmierne hrdý, že dnes je medzi nimi aj mnoho mladých matičiarov. Odkaz štúrovcov spočíva v ich pribojnosti, udržaní národného charakteru, pestovaní svojich dobrých vlastností, ktoré dali v prospech spoločnosti,*“ povedal vo svojom príhovore predseda Matice Marián Gešper a dodal, že v každej dobe je potrebné formovať národno-politické a spoločensko-vedecké elity, ktoré sú rozhodujúcimi zložkami v modernizácii Slovenska aj Európy. Tohtoročná vychádzka študentov na Devín nadviazala na národno-emancipačnú tradíciu slovenských študentov aj v súvislosti s 25. výročím vzniku samostatnej Slovenskej republiky a aj záver slávnosti bol inšpiratívny, a to najmä pre mladých účastníkov. Z Devínskeho hradu sa presunuli do známej devínskej reštaurácie U Srnčička. Tam celú akciu uzavrel kultúrno-zábavný program s hercom Michalom Kubovčíkom a prednáška o významných slovenských výročiach známeho historika daného obdobia docenta Ivana Mrvu.

LIPTOVSKÉ AJ NÁRODNÉ

Liptovský Mikuláš žije v tomto roku významnými výročiami. V marci si pripomenul 170. výročie vyhlásenia Liptovských žiadostí, v máji 100. výročie 1. mája. V sobotu 12. mája si obyvatelia mesta a či regiónu, matičiari a národne citiaci ľudia z celého Slovenska pripomenuli 170. výročie vyhlásenia Žiadostí slovenského národa. Udalosť, ktorá predznamenalala revolučné vystúpenie Slovákov. Žiadosti sú dôležitým dokumentom v dejinách nášho národa, ktorý sa nimi pred 170. rokmi zaradil medzi národy Európy.

Rok 1848 sa zvykne nazývať aj jarou národov. Predznamenalala ho revolúcia vo Francúzsku, Nemecku, Taliansku... Rozdrobené národné štáty, vojvodstvá, kniežatstvá v Taliansku a Nemecku túžili po zjednotení. Revolúcie v týchto štátoch začali revolúciu v celej Európe. V marci vypukla revolúcia vo Viedni a následne boli vyhlásené marcové zákony na uhorskom sneme. Rakúsko a Uhorsko malo spoločného panovníka, Nemca Ferdinanda. Uhorská šľachta sa nikdy nezmierila s nemeckou nadvládou, túžila po samostat-

nom uhorskom štáte. Uhorsko však obývali viaceré slovanské národnosti – Slováci, Poliaci, Srbi, Chorváti... Práve ich obyvatelia sa začali hlásiť o svoje práva. Pravdaže, medzi týmito národmi boli aj Slováci. V marci uhorský snem prijal niektoré liberálne zákony, medzi nimi aj zrušenie poddanstva. To slovenská národná reprezentácia na čele so Štúrom prijala veľmi kladne. Maďari na čele s vodcom Lajošom Košútom však slovenský národ neuznávali. Preto už na stoličnom zhromaždení v Liptovskom Svätom Mikuláši žiadali slovenskí národovci práva pre slovenský národ, pre Slovákov žijúcich v Liptovskej stolici. Potom boli žiadosti vyhlásené aj v Trenčianskej a Oravskej stolici a napokon prišiel významný dátum – 10. máj 1848.

OD SNEMU

PO OSLOBODENIE VÄZŇOV

V tento deň sa na mikulášskej fare u evanjelického kňaza, významného predstaviteľa slovenského národného hnutia Michala Miloslava Hodžu zišli mnohí slovenskí národovci. Za všetkých spomeňme Štúra, Hurbana, Francisciho, Daxne-

ra, Hroboňa, Kellnera-Hostinského, Nosáka-Nezabudova... Po búrlivej diskusii boli prijaté Žiadosti slovenského národa, ktoré môžeme v skratke zhrnúť do týchto bodov: 1. všeobecný snem; 2. osobitné národné snemy; 3. úradná reč slovenčina; 4. slovenské školy všetkých stupňov; 5. zavedenie katedry reči slovenskej na maďarských školách a opačne zavedenie maďarčiny na slovenských školách; 6. vlastná národná zástava, slovenské velenie nad slovenskými gardami; 7. všeobecné volebné právo; 8. sloboda tlače a zhromažďovania; 9. zrušenie poddanstva a roboty na panskom; 10. prepustenie Janka Kráľa a Janka Rotaridesa z väzenia; 11. sloboda pre Poliakov v Haliči. Hurban chcel tieto žiadosti prečítať na veľkom národnom zhromaždení priamo v Liptovskom Svätom Mikuláši. Oponoval mu Hodža, ktorý sa oprávnene, na základe vlastných nedobrych skúseností, bál represálií zo strany uhorských orgánov. Nakoniec boli žiadosti vyhláse-

né mimo mesta v kúpeľoch zemianskeho rodu Pongráčovcov v Ondrašovej, dnes mestskej časti Liptovského Mikuláša.

KTO SME A KAM PATRÍME

Práve túto udalosť si pripomenula široká slovenská verejnosť v Liptovskom Mikuláši 12. mája 2018. V popoludňajších hodinách sa pred evanjelickým chrámom začali zhromažďovať občania mesta a matičiari z celého Slovenska, prišli aj Slováci žijúci v Poľsku. Podujatie moderovala tajomníčka MO MS v Liptovskom Mikuláši Marcela Feriančeková, ktorá privítala vzácných hostí: poslancov NR SR J. Pašku, A. Hrnka, Š. Zelníka, štátneho tajomníka Ministerstva vnútra SR R. Urbanoviča, primátora mesta J. Blcháča, za matičiarov predsedu MS M. Gešpera a podpredsedov M. Hanusku a M. Nemca, ako aj zborového evanjelického farára v Liptovskom Mikuláši M. Bochničku. Po zaznení štátnej hymny, v podaní liptovského mati-

ného spevokolu Senior, sa prítomným prihovorili viacerí rečníci. Vyzdvihli významnú udalosť, ako aj úlohu národných buditeľov pri tvorbe žiadostí, ich úlohu pri prebúdzaní sa národa v roku 1848. Po príhovoroch nasledovala krátka scénka, ktorou členovia Matičnej ochotníckej divadelnej scény v Liptovskom Mikuláši pripomenuli deje minulosti. Potom sa všetci presunuli pred starú evanjelickú faru pred kosto-

Mikulášske žiadosti. Inscenované udalosti pred 170 rokov

Martina a Barbara. Študentky Evanjelického lýcea v Bratislave

lom. Pred historickou budovou, kde boli spísané Žiadosti, primátor J. Blcháč a evanjelický farár M. Bochnička otvorili bezbariérový prístup do expozície Tatrína a Žiadostí slovenského národa. Primátor pripomenul, že námestie pre kostolom nesie pomenovanie Námestie Žiadostí slovenského národa, bola odhalená pamätná tabuľa s textom žiadostí, dielo ruského umeleckého kováča žijúceho na Liptove. Program pokračoval v mestskej časti Liptovská Ondrašová, kde sa dnes na mieste bývalých kúpeľov nachádza pamätník Žiadostí, ktorý bol postavený v roku 1928. Pri pamätníku boli prečítané žiadosti v podaní herca Jozefa Sálusa (Francisci), báseň predniesol Milan Stromko. Pamätník zakvitol vencami, zaznela pieseň *Kto za pravdu horí...* Takto dôstojne sme si pripomenuli významnú udalosť. Aj to je odkaz pre všetkých, ktorí stáli pri zrode nášho národného programu pred 170. rokmi. No a pre súčasníkov, aby nezabúdali, kto sme a kam patríme... ■